

**ЕНДОГЕННІ ТА ЕКЗОГЕННІ ЧИННИКИ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО
РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ**

У статті визначаються екзогенні (зовнішні) та ендогенні (внутрішні) чинники регіонального соціокультурного розвитку сучасної України. Виявляються характерні особливості диференціації окремих регіонів. Визначаються шляхи реалізації синергетичного розвитку регіонів на основі кластерного, стратегічного і проектного підходів у їх синергетичній єдності.

Ключові слова: екзогенні та ендогенні чинники, соціокультурний розвиток, регіон, синергія, конвергенція, кластер, стратегічний і проектний підходи.

Попри перманентний вихід культури України в кінці ХХ – на початку ХХІ століття у світовий інформаційний простір в умовах незалежності самостійної країни зберігається значний ризик для соціокультурного розвитку окремих регіонів. Це спричинює необхідність розроблення та запровадження нової регіональної політики, підґрунтям якої повинна стати синергетика регіональних ідентичностей у культурному континуумі України.

В останні десятиліття українська культурологічна наука збагатилась ґрунтовними регіональними дослідженнями культурно-мистецького життя: Галичини (Л. Кияновська, Л. Микуланинець, М. Черепанін), Слобожанщини (С. Зуєв, О. Чуркіна), Півдня та Центральної України (Т. Мартинюк, М. Слабченко, Ю. Норманська, А. Кравченко), окремих локусів і міст, що пояснюється відродженням інтересу до етнокультури у постіндустріальному глобалізованому інформаційному суспільстві.

Менш дослідженою залишається проблема синергетики культурного розвитку регіонів. Якщо в економіці проблематика консолідації регіонального простору та поглиблення міжрегіональної співпраці розроблюється на державне замовлення Національним інститутом стратегічних досліджень (С. Біла, О. Шевченко, В. Борщевський, А. Мокій), то в теорії та історії культури, культурологічній регіоніці дослідження зазначеного напрямку лише розпочинаються (В. Личковах, С. Волков, О. Яковлев). Для обґрунтування стратегії кросрегіонального культурного розвитку модерної України необхідно виявити основні чинники, що зумовлюють процеси диференціації та інтеграції окремих регіонів.

Розглянемо екзогенні (зовнішні) та ендогенні (внутрішні) фактори впливу як на загальнонаціональний поступ України, так і на її регіональні ідентифікації.

Екзогенні чинники пов'язані з включенням України до глобалізаційних процесів, зокрема: урбанізації з розбудовою мегаполісів і великих міст, міграції населення, впливу світових валютних коливань, інфляції, надзвичайних геоприродних ситуацій. Також впливають зміни політичного устрою і економічного курсу в країні періоду незалежності, що позначилось диференціацією окремих регіонів, які розподілилися на: індустриальні регіони-локомотиви (Донецька, Дніпропетровська, Луганська, Запорізька області), проблемні аграрні регіони (Полтавська, Кіровоградська), депресивні, периферійні території (Закарпатська, Чернівецька, Волинська, Тернопільська області).

Відповідна картина нерівномірного економічного і культурного розвитку характерна й для країн Європейського Союзу, в межах котрого здійснюється серйозна регіональна політика єднання. За даними Національного інституту стратегічних досліджень, спостерігається значна диспропорція рівня ВВП між країнами ЄС [1, 82]: Люксембург має 280 % від середнього рівня в ЄС, а Болгарія – лише 41 %, різниця – у 7 разів. Досвід регіональної політики ЄС показує: якщо не можна підсилити синергетичний ефект в економіці, це можливо здійснити в культурному обміні та інтеграції регіонів-лідерів і периферії.

До ендогенних чинників, що впливають на кросрегіональний розвиток, належить геополітичне походження, історичний період входження регіону до складу певної країни; географічне розташування, що уможливило або ускладнило транскордонне співробітництво; етнічно-демографічний статус, кількісне співвідношення етнічних груп на території локусу. Ступінь впливу ендогенних факторів багато в чому залежить від ефективності державної етнографічно-національної, мовної, гуманітарної політики. В Україні ендогенні етнічно-демографічні чинники притаманні АР Крим, регіонам Західної України, де проживає значна кількість різних етносів, які мають свої особливості культурно-національного і соціально-економічного розвитку.

У синергетичному поєднанні з дією екзогенних і ендегенних чинників на кросрегіональний розвиток України впливає домінування екстенсивного типу господарювання з використанням природних сировинних ресурсів на основі застарілих технологій. Пострадянський тип соціуму обумовлює соціально-економічні диспропорції і структурну розбалансованість економіки і культури регіонів, їх розподіл на індустріальні, аграрні і периферійні. Посилюються тенденції до монополізації та моноструктурної спеціалізації, подальшого поглиблення диспропорційності соціально-економічного і культурного розвитку окремих регіонів.

Внаслідок дії зазначених процесів знижується інтенсивність міжрегіональних зв'язків, посилюється монополізація внутрішніх ринків господарювання і праці, зростає міграція людських ресурсів з периферійних територій до регіональних центрів, посилюється диспропорційність у показниках якості життя і рівня задоволення культурних потреб у центральних і периферійних локусах.

Характерними тенденціями динаміки сучасного соціально-економічного розвитку регіонів, за даними Національного інституту стратегічних досліджень [1, 8], є такі: найінтенсивніший поступ у м. Києві, Дніпропетровській, Житомирській та Рівненській областях, активізація темпів приросту в Миколаївській, Вінницькій, Луганській, Запорізькій областях. Проте втратили динаміку зростання Івано-Франківська, Тернопільська та Чернівецька області; повільно розвиваються Харківська, Чернігівська, Херсонська області, Автономна Республіка Крим. Отже, й на сьогодні залишається диспропорція у розвитку регіонів-локомотивів і периферійних проблемних регіонів.

Усунення суттєвих диспропорцій регіонального розвитку потребує розроблення науково-раціональної, ефективної регіональної політики: поліпшення її інституційного забезпечення, підвищення рівня конвергенції регіональних соціально-економічних і культурно-освітніх підсистем. Проте на сьогодні ці проблеми, на жаль, не вирішуються. Поглиблення дезінтеграційних процесів на регіональному рівні проявляється, перш за все, у недостатній конвергенції соціокультурного розвитку.

Натомість теорія конвергенції (від латинського *convergo* – зближаюсь) як одна з провідних сучасних концепцій розвитку суспільства обґрунтовує можливі напрями об'єктивних тенденцій до інтернаціоналізації економічної, політичної і культурної діяльності людства у глобальному масштабі. Її засновники Дж. Гелбрейт, У. Ростоу (США), Ж. Фурастьє, Ф. Перру (Франція) вважають, що все-світній характер науково-технічної революції спонукає необхідність у спільному вирішенні загально-людських глобальних проблем. Розвиваючи теорію конвергенції, представники Римського клубу, що був заснований італійським ученим А. Печчеї, поглиблюють розуміння особливостей розвитку людства у постіндустріальну епоху, роблячи акцент вже не на ендегенних (зовнішніх) глобальних чинниках, а на внутрішніх (екзогенних) – соціальних, психологічних, культурних, наполягаючи на їх домінантному значенні і орієнтуючись на національну інтелектуальну еліту та інтелігенцію.

Ці проблеми соціальної синергетики безпосередньо стосуються й розвитку регіонів України, низький рівень конвергенції яких виявляється у посиленні тенденцій до збільшення розриву між найбільш та найменш розвиненими областями. Даються взнаки розбіжності пріоритетів соціально-економічної, екологічної і культурної політики регіонів, міжрегіональні відмінності в рівнях розвитку людського ресурсу, диференціація матеріальної якості та забезпечення культурних потреб населення, зростання обсягів міжнародної міграції трудових ресурсів у прикордонних регіонах.

Відсутність сформованої системи соціокультурних контактів та кросрегіонального обміну, фрагментарність інформаційного простору та істотний зовнішній централізований державний вплив на нього призводять до неупорядкованості міжрегіональної мобільності активного населення. Надмірна концентрація інтелектуальних і трудових ресурсів в окремих регіонах і великих містах викликає загострення соціальних проблем у менш розвинених локусах, формування локалізованих (закритих) регіональних ринків інтелектуальних і трудових ресурсів. Їх недоступність для інших локусів спричинює фрагментарність галузевих ринків та зниження конкурентоспроможності національної економіки і культури України в цілому. Недостатня активність регіонів у спільній реалізації транскордонних зв'язків призводить до відсутності потужних наукових інтелектуальних проектів європейської співпраці, неефективності функціонування структури міжнародної економічної та культурної діяльності країни.

Основними ендегенними та екзогенними чинниками недостатньої конвергенції регіонів України є відсутність цілісної інституційної системи міжрегіональної співпраці, концептуальних основ її функціонування, наявність регіональних бар'єрів для її реалізації.

Соціокультурна дезінтегрованість окремих локусів України набуває проблемного концептуального характеру макро- і кросрегіонального, загальнодержавного рівня. Значна асиметрія соціально-економічного і культурного розвитку регіонів стали одним з найвагоміших бар'єрів для формування цілісного цивілізаційного простору України. Руйнування чіткої системної ієрархії підлеглості та синергетики окремих суб'єктів призвели до порушення стійкості макроекономічної і культурної структури держави в

цілому. Лібералізація зовнішньоекономічної діяльності переорієнтувала значну частину внутрішньодержавних зв'язків на зовнішні. Результатом стало перебування України за ефективністю функціонування внутрішнього ринку на 129 місці з-поміж 139 країн світу [5, 21].

Важливим аспектом зниження рівня міжрегіональної співпраці є відсутність в Україні державної стратегії цивілізаційного просторового розвитку та відсутність концептуальних засад регіональної політики. Інтеграція регіональних систем потребує розроблення адекватних механізмів упорядкування нових форм економічних і соціокультурних відносин, що складаються між регіонами.

Засадничою передумовою ефективності державної регіональної політики є її позиціонування як політики узгодження інтересів, а її ідеології – на засадах субсидіарності, партнерства та ефекту синергії ("сороботничества").

Сучасні процеси міжрегіональної інтеграції ґрунтуються на добровільних засадах узгодження інтересів держави (центру), регіональних органів влади та представників приватного інвестиційного капіталу. Такий підхід вимагає зміни форм та методів регулювання і на загальнонаціональному, і на регіональному рівнях, побудованих сьогодні лише за вертикаллю, розроблення шляхів переходу до горизонтальних мережевих відносин.

Головним завданням реформування регіонального розвитку держави має стати створення "локусної" демократії європейського зразка як системи, що надає можливості країні зі складною регіональною структурою, територіальними громадами з різним культурно-мовним складом жити і розвиватися в синергійній гармонії. За матеріалами Утрехтської конференції міністрів держав-членів Ради Європи [6, 44–60], в країнах ЄС було визнано, що адміністрування на регіональному рівні без їхньої співпраці надає лише короткостроковий позитивний ефект. Серед основних принципів "локусної" демократії є дотримання автономії регіонів на основі субсидіарності, відповідальності регіонів за цілісність і суверенітет держави, лояльності і взаємоповаги між різними рівнями управління (держави, регіон, місцеві, територіальні органи влади).

Загальна модель організації влади на регіональному рівні, унормована в статтях 5 і 132 Конституції України, містить певні європейські засади регіонального управління: єдність і цілісність державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованість і соціально-економічний розвиток регіонів з урахуванням їх історичних, економічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій. Але не визначено статус правосуб'єктності регіонів, представництво їх власних (локальних) інтересів, статус територіального самоврядування, як це відображено в Європейській хартії місцевого самоврядування (1985 рік). Законодавчо не унормовано поняття "регіон", не визначено його співвідношення зі значенням понять "область" та "адміністративно-територіальна одиниця". Отже, сучасна державна регіональна політика України потребує інституційно-правового удосконалення. Поки що на регіональному рівні існує інституційний конфлікт-дуалізм влади: районна та обласна ради / районна та обласна державні адміністрації.

Законодавчо не визначеною залишається територіальна сфера впливу місцевого самоврядування, оскільки в Україні і досі не встановлені просторові межі територіальної громади, що створює проблеми для визначення територіальних кордонів субнаціонального (регіонального) рівнів. Водночас, положення ст. 5 Європейської хартії місцевого самоврядування передбачає наявність територіальних кордонів.

Відтак, основою формування стратегічно орієнтованої державної політики є удосконалення інституційних засад регіонального розвитку. В Україні й досі не скоординовані та не узгоджені галузеві і секторальні програми соціокультурного розвитку регіонів зі стратегічними завданнями кросрегіональної синергії загальнонаціональної державної політики. Існує потреба у визначенні поняття державної регіональної політики та плану і завдань її реалізації. Розв'язанню зазначених проблем в юридичному контексті присвячені дисертаційні дослідження Т.О. Карабіна (2007), П. М. Любченко (2007), В. П. Новика (2008), Т. О. Паутової (2011).

Теорія та історія культури тільки наближається до вивчення питань синергії соціокультурного розвитку регіональних ідентичностей України. Тут завданням культурології є визначення синергійних шляхів соціокультурного розвитку регіонів. Зокрема, сучасний стан культурологічної регіоніки потребує наукового обґрунтування "статусу кластерів як визнаного у світовій практиці дієвого інструменту кооперації, інтеграції та співробітництва на міжрегіональному, транскордонному та міждержавному рівнях" [1, 34].

Чи можна кластерний підхід застосовувати в культурологічних дослідженнях? Поняття "кластер" виникло в економіці і отримало розповсюдження в різних галузях людської діяльності, пов'язаної з міжгалузевою регіональною кооперацією. Спираючись на аналіз сучасних концепцій кластера як наукового поняття і терміна [10], ми визначаємо "кластер" як географічне, територіальне,

галузево або міжгалузево об'єднання підприємницьких структур, науково-освітніх установ, громадських організацій та органів місцевої влади з метою встановлення каналів транзакцій, комунікацій і діалогу, що сприяють економічному та соціально-культурному розвитку територіальних громад. За географічним або територіальним розподілом кластери можна класифікувати на: регіональні, що створюються в межах одного регіону і орієнтуються на наявну географічну концентрацію; державні або національні, що включають організації і установи, розташовані в різних регіонах країни і спрямовані на встановлення міжрегіональної кооперації; міжнародні, що створюються на основі ефективного використання природних і людських ресурсів та інноваційних технологій, надійності каналів перерозподілу логістичних потоків між членами кластера. За кількістю членів та географічним охопленням кластери систематизуються у: мегакластери – групи взаємопов'язаних та взаємодіючих галузей, окремих сегментів у межах країни в цілому; мезокластери, що кооперують різні установи у межах конкретного регіону; мікрокластери, що представляють рівень міста.

У країнах ЄС кластерний підхід є однією з умов ефективної міжрегіональної кооперації, інструментом, що стимулює синергію інноваційно-орієнтованої діяльності регіонів. Фінляндія повністю розподілена на дев'ять кластерів. У Нідерландах діють 20 мегакластерів, на основі діяльності котрих визначається інноваційна політика держави. До 29 кластерів Данії залучено 40 % всієї промисловості. В Австрії діють транскордонні кластери з Німеччиною, Італією, Швейцарією, Угорщиною, налагоджені зв'язки між дослідницькими інститутами і університетами, складаються спільні інноваційні програми. У Словенії розроблено програму національного розвитку кластерів [7].

Ідея кластеризації поступово знаходить своїх прихильників й в Україні. Так, у Кам'янці-Подільському діє кластер сільського туризму "Оберіг". Швейний кластер у Хмельницькому об'єднує підприємства, середні навчальні заклади відповідного напрямку та місцевий університет. У Міністерстві економіки України створено робочу групу з питань розвитку кластерів.

На жаль, теорія та практика кластерного підходу ще не знайшла відображення у регіональних культурологічних дослідженнях. Інституційне вирішення цієї проблеми у вимірах культурології потребує конкретизації визначення поняття "кластер в культурно-освітній галузі", створення та стимулювання інноваційної діяльності у межах культурно-мистецьких кластерів, визначення ролі кластерів як інструментів реалізації проектів міжрегіональної кооперації та синергії національних ідентичностей в єдиний культурний континуум України.

Першою ластівкою часткової практичної реалізації культурного кластера є діяльність "Мистецького арсеналу" в Києві з інтеграцією різних видів мистецтв, залученням окремих регіонів України і транскордонних проектів, просвітницьких майстер-класів з подоланням рецептивних бар'єрів між митцем і споживачем елітарного мистецтва. Культурний мікрокластер "Мистецький арсенал" розташований на території історичного промислового комплексу "Арсенал".

Крім того, до інституційних інструментів регіональної політики співпраці відноситься узгодження стратегічного та проектного планування культурно-освітньої діяльності держави. Згідно з положеннями Державної стратегії регіонального розвитку до 2015 року (Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001) стратегія розвитку того чи іншого локусу повинна підкріплюватися певними проектами. З метою послідовного регіонального та загальнонаціонального розвитку соціокультурної сфери України пропонуємо поєднати стратегічний та проектний підходи у довгостроковому плануванні, зокрема у реалізації міжнародних гуманітарних стратегій [8].

Характерною ознакою стратегічного підходу є його усталеність та універсальна значущість, спрямованість на вирішення глобальних довгострокових завдань державного спрямування. Ідея синергетичного підходу як стратегічного напрямку в дослідженні закономірностей перетворення відносно простих елементів і підсистем в ієрархічно складні структури культурної діяльності в площині синергетичної парадигми саморозвитку може стати методологічною основою об'єднання цінностей окремих етнонаціональних спільнот і регіонів у цілісний культурний континуум соборної України [4].

Яскравим прикладом синергетичного стратегічного підходу до регіонального розвитку в ЄС є план "Європе – 2020", зорієнтований на динамічне культурне зростання співдружності ЄС до 2020 року. За даними п'ятого звіту Європейської комісії, стратегія розвитку сконцентрована навколо трьох пріоритетів Agenda 2020: інновації, інфраструктура та інституційні можливості [1, 83].

Інновації передбачають, передусім, підвищення рівня освіти населення ЄС. Якщо сьогодні в Європі 14 % населення до 28 років має лише середню та початкову освіту, то до 2020 року ця цифра має скоротитися до 10 %, але підвищиться кількість працівників з вищою освітою. Так, якщо на сьогодні 30 % людей в ЄС має "третинну", так звану неповну вищу освіту, то у 2020 році – вже 41 % населення повинно бути з вищою освітою. Таке стратегічне планування спрямоване на розвиток

інноваційної діяльності. Це буде сприяти подоланню екстенсивно-компенсаційного розвитку регіонів Європи, переходу економіки і культури на нову інтенсивну основу.

Концептуальне вирішення завдань міжнародних гуманітарних стратегій та їх практичної реалізації в пілотних проектах пропонується в сучасних культурологічних дослідженнях В. А. Личковаха, Ю. Ю. Сугробою, Л. В. Терещенко-Кайдан, М. О. Тимошенка, О. В. Яковлева, що розроблені в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ). Як засіб інтенсифікації синергетичних процесів в культурному середовищі регіонів пропонуються сучасні соціально-гуманітарні проекти, спрямовані на подальший інтеграційний розвиток сучасної України.

Потенційно ефективним вирішенням проблем стратегічного планування може бути пропозиція синергетичного підходу в етнокulturології [4], що узгоджується з актуальними пілотними проектами. У НАКККіМ – це проекти: "Визначні діячі та пам'ятки культури України", "Діалог культур: Україна – Греція – Сербія", Інтернет-конгрес "Наука. Культура. Освіта – XXI століття". Докторантом НАКККіМ Ю. Ю. Сугробою розроблена і апробована культуротворча модель етнонаціональної освіти у вищій школі АР Крим [10, 342]. Національним інститутом стратегічних досліджень України започаткований цікавий проект "Національні дебати". Це – відеоконференції за участю всіх регіонів України, найближчою тематикою якої є обговорення нової регіональної політики [9, 93]. Національний проект "Відкритий світ" інформаційно об'єднує всі регіони України.

У представлених проектах динамічна синергія української культури розкриється з урахуванням діалектики регіональних хронотопів і загальних закономірностей виникнення, розвитку, трансформації окремих етнонаціональних спільнот, регіонів та їх подальшим полілогічним об'єднанням у цілісний культурний континуум України – національний образ соборної України у глобалізованому світі початку XXI століття.

Використані джерела:

1. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.
2. Личковах В. А. Універсалізм та регіоніка у сучасній етнокulturології / В. А. Личковах // Людина і суспільство: основні тенденції розвитку і фактори трансформації у філософському, соціальному та психологічному вимірі : зб. мат. круглого столу (31 березня 2006 р., Чернігів) / ред.: В. Ю. Кондович ; Черніг. держ. ін-т права, соц. технологій та праці. – Чернігів : Чернігівські обереги, 2006. – 114 с. – С. 6–13.
3. Волков С. М. Інституалізовані соціокультурні системи: регіональна специфіка та динаміка : монографія / С. М. Волков. – К. : Інститут культурології НАМ України, 2010. – 248 с.
4. Яковлев О. В. Культурологічні виміри синергетики регіональних ідентичностей в сучасній Україні / О. В. Яковлев // Аркадія. – Одеса, 2013. – С. 19–25.
5. The Global Competitiveness report 2010-2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf
6. Європейська правова база місцевого регіонального розвитку : бюлетень / Делегація України в Конгресі місцевих і регіональних влад ради Європи. – К. : Паливода А. В. – 2010. – 120 с. – № 1: За матеріалами Утрехтської конференції міністрів держав-членів Ради Європи, відповідальних за місцеве і регіональне управління, яка відбулася 16–17 листопада 2009 року. – 2010. – 120 с. – С. 44–60.
7. Кластери [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academia.org.ua/?p=278>
8. Яковлев О. В. Реалізація міжнародних гуманітарних стратегій НАКККіМ / О. В. Яковлев // Вісник ДАКККіМ. – К. : Міленіум, 2013. – № 1. – С. 86–89.
9. Сугробою Ю. Ю. Культуротворчість у діалозі традицій і новацій сучасного поліетнічного суспільства України (кримський досвід) : монографія / Ю. Ю. Сугробою. – Сімферополь : Видавничий центр КДМУ, 2012. – 352 с.
10. Семенова Г. А. Національний кластер – новий шлях для прискорення економічного та інноваційного зростання України / Г. А. Семенова, О. С. Богма // Вісник економічної науки України. – 2006. – № 1 (9). – С. 127–133.

Яковлев Александр Викторович, кандидат исторических наук

Эндогенные и экзогенные факторы социокультурного развития регионов современной Украины

В статье определяются экзогенные (внешние) и эндогенные (внутренние) факторы регионального социокультурного развития современной Украины. Выявляются характерные особенности дифференциации отдельных регионов. Определяются пути реализации синергетического развития регионов на основе кластерного, стратегического и проектного подходов в их синергетическом единстве.

Ключевые слова: экзогенные и эндогенные факторы, социокультурное развитие, регион, синергия, конвергенция, кластер, стратегический и проектный подходы.

Oleksandr Yakovlev, Candidate of Historical sciences

Endogenous and Exogenous Factors of the Socio-cultural Development of Modern Ukrainian Regions

The article presents the problem of the regional cultural development in Ukraine. Exogenous (external) factors associated with the inclusion of Ukraine to globalization, urbanization with development of cities and large towns, population migration, due to changes in the political system and economic policy in the period from Independence.

Endogenous (internal) factors that influence the cross-regional development of Ukraine belongs geopolitical origin, historical period, entering the region of the particular country, geographic location, which enables or complicates cross-border cooperation, ethno-demographic origin, the proportion of ethnic groups in the locus.

Removal of significant disparities of regional development requires the development of a rational, efficient regional policy: improving its institutional support, increasing convergence of regional socio-economic, cultural and educational subsystems.

Low level convergence is to strengthen the trend towards widening gap between the most and least developed regions, differences of socio-economic, environmental and cultural regional policy, interregional disparities in the development of human resources, material quality and differentiation of the cultural needs of the population, growth in international migration labor in border regions.

The main endogenous and exogenous factors insufficient convergence regions of Ukraine is the lack of a coherent institutional framework of interregional cooperation, the conceptual bases of operation, availability of regional barriers to its implementation.

As an essential precondition for the effectiveness of regional policy is its positioning as policy coordination of interests, and its ideology – on the basis of subsidiarity, partnership and synergy.

Thus, the basis for creating a strategically oriented policy is to improve the institutional framework for regional development. Ukraine has still not been coordinated or concerted industry and sectoral programs of socio-cultural development of the regions with the strategic objectives of synergy national policy.

The objective of the cultural studies is to identify cultural policy and ways of synergy socio-cultural development of regions. So the current state of cultural regionika requires scientific justification status of clusters as recognized in international practice effective instrument of cooperation, integration and cooperation at the regional, cross-border and inter-state levels.

Unfortunately, the theory and practice of cluster approach has not been reflected in regional cultural studies. Institutional solve this problem in cultural dimensions requires the specification definition of "cluster in the cultural and educational sector," creating and fostering innovation within the cultural clusters, the role clusters as tools projects interregional cooperation and synergy of national identities into a single cultural continuum of Ukraine.

By institutional instruments of regional policy cooperation is coordinated strategic and project planning cultural activities of the state. To consecutive regional and national development of socio-cultural sphere in Ukraine offers a combination of strategic and project approaches in public planning.

The idea of a synergistic approach (A. Yakovlev) as a strategic direction in the study of patterns of converting relatively simple components and subsystems in hierarchically complex structures of cultural activities in the plane synergetic paradigm of self may be the methodological basis of association values of certain ethnic communities and regions in a holistic cultural continuum united Ukraine.

Conceptual solving international humanitarian strategies and their implementation in pilot projects proposed in contemporary cultural studies (V. Lychkovakh, Y. Suhrovovoya, M. Timoshenko, L. Tereshchenko-Caidan, A. Yakovlev), developed at the National Academy of Culture and Arts. As a means of intensification of synergetic processes in the cultural environment of the region offers modern social and humanitarian projects aimed at further integration development.

In the presented projects synergy Ukrainian culture revealed considering dialectics of regional time-space and common patterns of occurrence, development, transformation of certain ethnic communities, regions and their association with holistic cultural continuum of Ukraine – National Collegiate image of Ukraine in the globalized world of the early twenty-first century.

Key words: exogenous and endogenous factors, social and cultural development, region, synergy, convergence, cluster, strategic and project approaches.